



'We hoeven niet bang te zijn dat de honingbij uitsterft'

De bijensterfte wordt niet veroorzaakt door neonicotinen maar door de varroamijt

De laatste tijd horen we steeds meer berichten. Als we die berichten moeten geloven, dan zou er dit keer minder gezoem te horen zijn door de sterfte van bijenvolken als gevolg van een nieuwe groep landbouw insecticiden: de neonicotinen, ook neonicotinoïden genoemd.

Auteur: Kees van Heemert

Er wordt wel een vergelijking gemaakt met de jaren zestig van de vorige eeuw, toen het boek Dode Lente van Rachel Carson verscheen. Daarin werden de grote milieurisico's van het gebruik van onder andere DDT beschreven. Mede door dat boek is het onderzoek naar biologische bestrijding op gang gekomen. Veel middelen die vroeger royaal met de gifspuit toegepast werden, zijn allang van de markt verdwenen. Maar we blijven afhankelijk van gewasbeschermingsmiddelen om voldoende voedsel voor de wereldbevolking te kunnen blijven produceren.

In verschillende landen worden neonicotinen op gewassen als aardappel, mais, suikerbiet en zonnebloem, maar ook op gewassen in kassen, gebruikt tegen schadelijke insecten. Voor de boeren is een voordeel van het gebruik van deze middelen dat ze in een zeer lage dosering heel gericht via het zaad kunnen worden toegepast en toch werkzaam zijn. Nadelen zijn dat de middelen, die zeer giftig zijn, bij verkeerd gebruik het oppervlaktewater verontreinigen en persistent zijn in het milieu. Daarom moeten de wettelijke toelatings inderdaad worden aangepast.

Nicotine

Het is interessant om hier te vermelden dat de neonicotinen chemisch afgeleid zijn van nicotine, een acut zenuwgif, dat ook in bijentabak zit wat veel imkers gebruiken voor het beroken van de volken zonder dat daardoor bijensterfte ontstaat.

De grote giftigheid van neonicotinen voor bijen onder laboratoriumomstandigheden is een feit, maar tot op heden is uit geen enkel veldonderzoek gebleken dat bijenvolken bij gebruik volgens de toelatingsvoorschriften aan neonicotinen doodgaan. Wel zijn er verschillende ongelukken



middelen verboden waren, bleef de abnormale sterfte onder de bijen optreden, vooral tijdens de winter.

Voor veel bijenonderzoekers is duidelijk dat deze sterfte niet door de nieuwe groep van bestrijdingsmiddelen werd veroorzaakt, maar door virussen die worden overgebracht door varroamijten. Dit wordt ondersteund door het feit dat in de Belgische Ardennen en de Franse Jura, waar nooit neonicotinen zijn gebruikt, de wintersterfte regelmatig zo'n 30 procent is, terwijl 10 procent verlies normaal is. Overigens, als volken door het gebruik van neonicotinen zouden zijn doodgegaan, zou dat niet na de winter maar direct na het gebruik in de zomer moeten zijn gebeurd, zoals meestal na blootstelling.

Bedreiging

Ook het recente rapport van het Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP) bevestigt dat varroa wereldwijd de grootste bedreiging voor bijen is en niet pesticiden, zoals vorig jaar al in het gezaghebbende tijdschrift Science stond.

Met de berichten dat de neonicotinen de dood van bijenvolken tot gevolg hebben, worden de bijenhouders momenteel wel op het verkeerde been gezet: het kan onze aandacht afleiden van het bestrijden van varroamijten, de belangrijkste oorzaak van de sterfte. Tegen varroa zijn biologische middelen beschikbaar die de sterfte kunnen indammen, mits goed en consequent toegepast. Maar als de mijten al langere tijd in de volken zitten, dan worden de virussen, die door de varroamijten als vector worden overgebracht, een belangrijke doodsoorzaak en wordt de bestrijding lastiger. En dan leggen soms grotere aantallen volken het loodje.

Bestuivingstekort

Dit laatste is een terechte zorg, want zo kan een bestuivingstekort ontstaan voor de vele gewassen die voor de productie van vruchten en zaden afhankelijk zijn van bijen.

Het is interessant dat de Rabobank in januari een rapport publiceerde: *The plight of the honey bee* (De moeilijke situatie rond de honingbij), waarin het belang van voldoende bijenvolken - en daarmee van de bijenhouderij - voor de wereldvoedselproductie voor het voetlicht werd gebracht. Een derde van alle voedselproductie is mede afhankelijk van de bestuiving door insecten.



Kees van Hemert

miljoen bijenvolken hadden. De gegevens zijn afkomstig van de bijenhoudersorganisaties zelf, en ten opzichte van 2002 is het aantal zelfs iets toegenomen. Dus ook al is er voortdurend sterfte van bijenvolken, toch lukt het de bijenhouders door het maken van kunstzwermen, het aantal volken aan het einde van het bijenseizoen weer op peil te krijgen.

En zolang honing in de winkel en bij de imker nog voor een normale prijs te koop is en de verhuurprijzen van bijenvolken voor de bestuiving niet hard stijgen, behoeft er geen angst te zijn dat de honingbij zal uitsterven.

Kees van Heemert heeft lange ervaring met de bijenhouderij in Nederland als rijksbijenteeltconsulent bij het vroegere ministerie van Landbouw en als commissielid van de wereldbijenorganisatie Apimondia.

geweest in Duitsland, Italië, Frankrijk en Slovenië, waar pneumatische zaaimachines insecticide van verkeerd behandeld zaaigoed de lucht in bliezen. Aan deze problemen is een eind gemaakt door verbetering van de zaaigoedbehandeling én door aanpassing van de zaaimachines.

Wintersterfte

Toen er tien jaar geleden berichten uit Frankrijk kwamen dat imkers na de zomer dode volken aantroffen die bij mais- en zonnebloemkokers hadden gestaan, werd de relatie tussen neonicotinen en bijensterfte gelegd. Maar nadat de